

ТЕМА № 16

ВИКОНАННЯ СУДОВИХ РІШЕНЬ У ЦИВІЛЬНИХ СПРАВАХ. СУДОВИЙ КОНТРОЛЬ ЗА ВИКОНАННЯМ СУДОВИХ РІШЕНЬ

*Кафедра цивільного права та процесу
НАВС*

Навчальна мета: сприяти формуванню у ЗВО методологічних знань про поняття і значення виконавчого провадження; учасників виконавчого провадження, звернення судових рішень до виконання, мирову угоду в процесі виконання; відстрочення і розстрочення виконання; зміну чи встановлення способу і порядку виконання судового рішення; зупинення виконання судового рішення; судовий контроль за виконанням судових рішень; окремі виконавчі дії та їх характеристику, сформуванню: розуміння основних понять, вміння застосовувати основні терміни і поняття з теми, а також активізувати ЗВО до самостійного вивчення наукової та методичної літератури.

Виховна мета: сприяти формуванню наукового світогляду, моральних, естетичних та інших якостей особистості, виховувати активність до одержання знань майбутнього фахівця, прищеплення інтересу до вивчення дисципліни.

Розвивальна мета: розвивати інтелектуальні здібності, культуру мовлення та спілкування, пам'ять, увагу, уяву, творчий склад мислення, спостережливість, активність, самостійність, логічне осмислення основних понять та термінів, вміння сприймати та аналізувати матеріал, прищеплювати ЗВО навички раціональних способів пізнавальної діяльності з зазначеної теми

Нормативно-правові акти:

- Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18.03.2004 р. (в ред. Закону від 03.10.2017) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>
- Про виконавче провадження: Закон України від 02.06.2016 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1404-19#Text>
- Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів: Закон України від 02.06.2016 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1403-19#Text>
- Про гарантії держави щодо виконання судових рішень: Закон України від 05.06.2012 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4901-17#Text>
- Постанова Кабінету Міністрів України від 11.07.2002 р. № 985 «Про затвердження Порядку розпорядження майном, конфіскованим за рішенням суду і переданим органам державної виконавчої служби» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/985-2002-%D0%BF#Text>
- Наказ Міністерства юстиції України від 29.09.2016 р. № 2831/5 «Про затвердження Порядку реалізації арештованого майна» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1301-16#Text>
- Наказ Міністерства юстиції України від 25.10.2016 р. № 3053/5 «Про затвердження Порядку допуску до професії приватного виконавця» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1445-16#Text>
- Наказ Міністерства юстиції України від 02.04.2012 р. № 512/5 «Про затвердження Інструкції з організації примусового виконання рішень» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0489-12#Text>

План:

- ◎ Поняття і значення виконавчого провадження.
- ◎ Негайне виконання судових рішень.
- ◎ Звернення судових рішень до виконання.
- ◎ Відстрочення і розстрочення виконання, зміна чи встановлення способу і порядку виконання судового рішення.
- ◎ Зупинення виконання судового рішення.
- ◎ Поворот виконання судового рішення.
- ◎ Судовий контроль за виконанням судових рішень.

1. Поняття і значення виконавчого провадження

Виконавче провадження як завершальна стадія судового провадження і примусове виконання судових рішень та рішень іноземних органів (посадових осіб) – це сукупність дій визначених у законі органів і осіб, що спрямовані на примусове виконання рішень і проводяться на підставах, у межах повноважень та у спосіб, що визначені Конституцією України, Законом України «Про виконавче провадження», іншими законами та нормативно-правовими актами, а також рішеннями, які відповідно до закону підлягають примусовому виконанню.

Суб'єкти виконавчого провадження

- *суд* - здійснює контрольні функції за перебігом виконавчого провадження і правомірністю дій працівників державної виконавчої служби та приватних виконавців;
- *Обов'язкові суб'єкти виконавчого провадження* - державний чи приватний виконавець, сторони виконавчого провадження: боржник, стягувач, представники сторін;
- *суб'єкти, які можуть залучатися до участі у виконавчому провадженні* - експерт, спеціаліст, перекладач, суб'єкт оціночної діяльності, поняті, працівники поліції, органів опіки і піклування та інші.

Закон України «Про виконавче провадження» не оперує поняттям «суб'єкти виконавчого провадження» - у Законі ми зустрічаємо термін «учасники».

Відповідно до ст. 14 Закону України «Про виконавче провадження» учасниками виконавчого провадження та особами, які залучаються до проведення виконавчих дій є:

➤ *учасники виконавчого провадження* - виконавець, сторони, представники сторін, прокурор, експерт, спеціаліст, перекладач, суб'єкт оціночної діяльності - суб'єкт господарювання, особи, права інтелектуальної власності яких порушені, - за виконавчими документами про конфіскацію та знищення майна на підставі статей 176, 177 і 229 КК України, ст. 51-2 КУпАП;

➤ *особи, які залучаються до проведення виконавчих дій* - поняті, працівники поліції, представники органів опіки і піклування, інших органів та установ у порядку, встановленому Законом України «Про виконавче провадження».

Загальні правила виконавчого провадження включають послідовне вирішення питань чи вчинення дій:

набрання судовим рішенням (іншим рішенням юрисдикційного органу) законної

сили

вчасне отримання виконавчого листа (іншого виду виконавчого документу) та вчасне звернення з ним до виконавця із заявою про примусове виконання рішення суду

розгляд заяви з виконавчим листом та відкриття виконавчого провадження чи повернення виконавчого листа стягувачеві

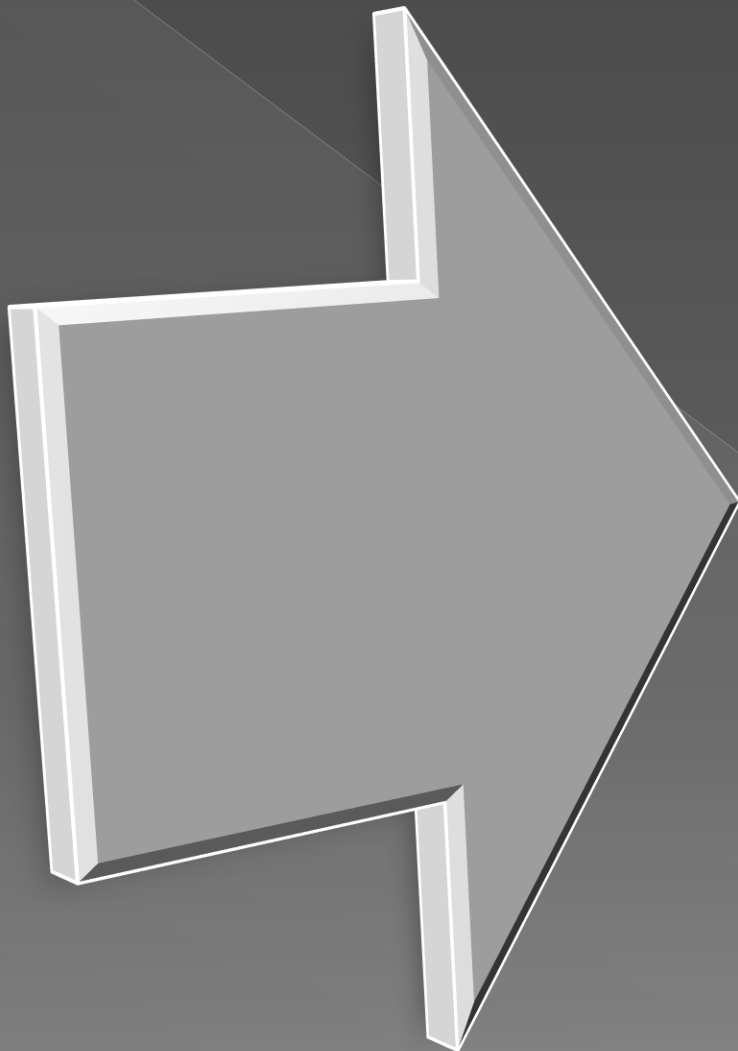
в разі відкриття виконавчого провадження – проведення виконавцем підготовчих дій у виконавчому провадженні

фактичне здійснення виконавцем виконавчих дій у виконавчому провадженні

повернення виконавчого документа стягувачеві або закінчення виконавчого провадження

Стадії виконавчого процесу утворюють структурно обумовлену послідовність виконавчих дій, що відображають хід виконання вимог виконавчого документа та відокремлюють логічно пов'язані етапи.

Стадії виконавчого провадження:

- відкриття виконавчого провадження*
- підготовка до примусового виконання*
- стадія фактичного виконання рішення*
 - завершальна стадія*

*Виконання судового рішення здійснюється **на підставі виконавчого листа**, виданого судом, який розглядав справу як суд першої інстанції (ст. 431 ЦПК України).*

Відповідно до ст. 3 Закону України «Про виконавче провадження» підлягають примусовому виконанню рішення на підставі таких виконавчих документів:

- виконавчих листів та наказів, що видаються судами у передбачених законом випадках на підставі судових рішень, рішень третейського суду, рішень міжнародного комерційного арбітражу, рішень іноземних судів та на інших підставах, визначених законом або міжнародним договором України;
- судові накази;
- ухвал, постанов судів у цивільних, господарських, адміністративних справах, справах про адміністративні правопорушення, кримінальних провадженнях у випадках, передбачених законом;
- виконавчих написів нотаріусів;
- спеціальної виписки з Реєстру аграрних нот, що генерується за допомогою програмно-технічних засобів Реєстру аграрних нот виключно для звернення стягнення за аграрною нотою;

- ❑ посвідчень комісій по трудових спорах, що видаються на підставі відповідних рішень таких комісій;
- ❑ постанов державних виконавців про стягнення виконавчого збору, постанов державних виконавців чи приватних виконавців про стягнення витрат виконавчого провадження, про накладення штрафу, постанов приватних виконавців про стягнення основної винагороди;
- ❑ постанов органів (посадових осіб), уповноважених розглядати справи про адміністративні правопорушення у випадках, передбачених законом;
- ❑ рішень інших державних органів, рішень (актів) Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку та рішень Національного банку України, які законом визнані виконавчими документами;
- ❑ рішень Європейського суду з прав людини з урахуванням особливостей, передбачених Законом України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини», а також рішень інших міжнародних юрисдикційних органів у випадках, передбачених міжнародним договором України;

- ❑ рішень (постанов) суб'єктів державного фінансового моніторингу (їх уповноважених посадових осіб), якщо їх виконання за законом покладено на органи та осіб, які здійснюють примусове виконання рішень;
- ❑ рішень Органу суспільного нагляду за аудиторською діяльністю або Аудиторської палати України, які законом визнані виконавчими документами;
- ❑ рішень Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення про застосування заходів реагування у вигляді штрафу.

Виконавчий документ має відповідати встановленим законодавцем вимогам (ст. 4 Закону України «Про виконавче провадження»).

Відповідно до ст. 5 Закону України «Про виконавче провадження», примусове виконання рішень покладається на органи державної виконавчої служби (державних виконавців) та, у передбачених випадках, на приватних виконавців, правовий статус та організація діяльності яких встановлюються Законом України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів».

2. Негайне виконання судових рішень

Негайне виконання судового рішення полягає в тому, що воно набуває властивостей здійснення і підлягає виконанню не з часу набрання ним законної сили, що передбачено для переважної більшості судових рішень, а негайно з часу його оголошення в судовому засіданні, чим забезпечується швидкий і реальний захист життєво важливих прав та інтересів громадян і держави.

Постанова Верховного Суду від 24.01.2019 р. у справі
№ 760/9521/15-ц.

URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/79439592>

***Відповідно до ст. 430 ЦПК України, суд допускає
негайне виконання рішень у справах про:***

- стягнення аліментів - у межах суми платежу за один місяць;
- присудження працівникові виплати заробітної плати, але не більше ніж за один місяць;
- відшкодування шкоди, заподіяної каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю фізичної особи, - у межах суми стягнення за один місяць;
- поновлення на роботі незаконно звільненого або переведеного на іншу роботу працівника;
- відібрання дитини і повернення її тому, з ким вона проживала;
- розкриття банком інформації, яка містить банківську таємницю, щодо юридичних та фізичних осіб;
- розкриття особою, визначеною пунктами 1-3 ч. 1 ст. 134 Закону України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки», інформації, що становить професійну таємницю на ринках капіталу та організованих товарних ринках, щодо юридичної або фізичної особи;
- примусову госпіталізацію чи продовження строку примусової госпіталізації до протитуберкульозного закладу;
- встановлення факту народження або смерті особи на території, на якій введено воєнний чи надзвичайний стан, або на тимчасово окупованій території України, визначеній такою відповідно до законодавства;
- надання особі психіатричної допомоги у примусовому порядку;
- видачу або продовження обмежувального припису.

3. Звернення судових рішень до виконання

***Стаття 431 ЦПК України
визначає порядок звернення
судових рішень до виконання.***

Виконавчі листи викладаються в електронній формі з використанням Єдиної судової інформаційно-комунікаційної системи, шляхом заповнення відповідних форм процесуальних документів, передбачених Положенням про Єдину судову інформаційно-комунікаційну систему.

На виконавчий лист, викладений в електронній формі, накладається кваліфікований електронний підпис судді.

Виконавчий лист, судовий наказ, а у випадках, встановлених ЦПК України, - ухвала суду є виконавчими документами.

Протягом 5 днів після набрання судовим рішенням законної сили виконавчий документ вноситься до Єдиного державного реєстру виконавчих документів, а його копія (текст), що містить інформацію про веб-адресу такого документа у цьому реєстрі, надсилається стягувачу до його електронного кабінету, а в разі його відсутності - рекомендованим листом із повідомленням про вручення чи цінним листом.

За заявою особи, на користь якої
ухвалено рішення, суд з метою
забезпечення виконання рішення
суду може вжити заходів,
передбачених ст. 150 ЦПК
України.

В процесі виконання судових рішень суд, зокрема, може застосувати наступні заходи:

- ❑ тимчасове влаштування дитини до дитячого або лікувального закладу (ст. 437 ЦПК України)
 - ❑ оголошення розшуку боржника або дитини, привід боржника (ст. 438 ЦПК України)
- ❑ вирішення питання про примусове проникнення до житла чи іншого володіння особи (ст. 439 ЦПК України)
- ❑ звернення стягнення на грошові кошти, що належать іншим особам, та нерухоме майно, право власності на яке не зареєстровано в установленому законом порядку (ст. 440 ЦПК України)
 - ❑ тимчасове обмеження у праві виїзду за межі України (ст. 441 ЦПК України)
 - ❑ заміна сторони виконавчого провадження (ст. 442 ЦПК України)
- ❑ визначення частки майна боржника у майні, яким він володіє спільно з іншими особами (ст. 443 ЦПК України)

Мирова угода, укладена між сторонами, або заява про відмову стягувача від примусового виконання в процесі виконання рішення подається в письмовій формі державному або приватному виконавцеві, який не пізніше 3-денного строку передає її для затвердження до суду, який видав виконавчий документ.

Питання затвердження мирової угоди у процесі виконання рішення, задоволення заяви про відмову стягувача від примусового виконання рішення вирішується судом протягом десяти днів з дня надходження до суду відповідної заяви, про що постановляється ухвала (ст. 434 ЦПК України).

**4. Відстрочення і
розстрочення виконання,
зміна чи встановлення
способу і порядку виконання
судового рішення**

Відстрочення виконання рішення суду – це відтермінування у часі належного строку виконання рішення суду в цілому.

Воно полягає у визначенні нової конкретної, більш пізньої ніж первинна, дати, з настанням якої й після завершення строку відстрочки рішення має бути виконано повністю.

Розстрочкою виконання рішення суду є
встановлення точного проміжку часу
(конкретизація часу), протягом якого таке
рішення суду має бути виконано. При
цьому визначається не лише новий строк
для остаточного виконання рішення, а й
відповідні проміжні строки; встановлення
періоду, протягом якого борг
відшкодовується частковими платежами;
виконання не одразу рішення в повному
обсязі, а у відповідних частинах протягом
точно визначеного судом строку.

За заявою сторони суд, який розглядав справу як суд першої інстанції, може **відстрочити або розстрочити виконання рішення**, а за заявою стягувача чи виконавця (у випадках, встановлених законом), - **встановити чи змінити спосіб або порядок його виконання**.

Заява про встановлення або зміну способу або порядку виконання, відстрочення або розстрочення виконання судового рішення **розглядається у 20-денний строк з дня її надходження** у судовому засіданні з повідомленням учасників справи.

Підставою для встановлення або зміни способу або порядку виконання, відстрочення або розстрочення виконання судового рішення є **обставини, що істотно ускладнюють виконання рішення або роблять його неможливим**.

Вирішуючи питання про відстрочення чи розстрочення виконання судового рішення, суд також враховує:

- *ступінь вини відповідача у виникненні спору;*
- *щодо фізичної особи - тяжке захворювання її самої або членів її сім'ї, її матеріальний стан;*
- *стихійне лихо, інші надзвичайні події.*

Розстрочка та відстрочення виконання судового рішення не може перевищувати *одного року* з дня ухвалення такого рішення, ухвали, постанови.

Про відстрочення або розстрочення виконання судового рішення, встановлення чи зміну способу та порядку його виконання або відмову у вчиненні відповідних процесуальних дій *постановляється ухвала, яка може бути оскаржена.*

*У необхідних випадках ухвала надсилається установі банку за місцезнаходженням боржника або державному виконавцю, приватному виконавцю.

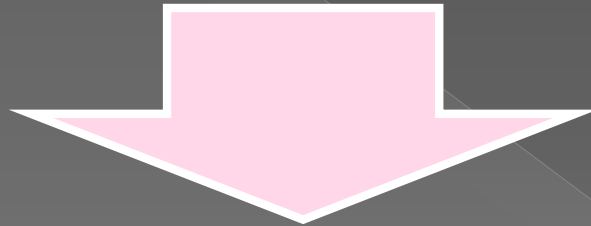
Встановлення або зміна способу і порядку виконання судового рішення у порядку вирішення судом процесуальних питань, пов'язаних із виконанням судового рішення, здійснюється:

- судом лише щодо судового рішення, яке перебуває на примусовому виконанні;
- з ініціативи суду чи за заявою сторони або виконавця;
- судом, який розглядав справу як суд першої інстанції;
- за наявності обставин, що істотно ускладнюють або унеможливають виконання такого рішення;
- якщо це не призведе до зміни зазначеного у судовому рішенні способу захисту;
- за відсутності потреби залучення нових осіб і встановлення нових обставин.

5. Зупинення виконання судового рішення

*Метою вирішення питання про
зупинення виконання судового рішення
або зупинення його дії є
недопущення порушення прав, свобод та
охоронюваних законом інтересів особи, яка
подала касаційну скаргу, та інших осіб, які
беруть участь у справі, якщо такі наслідки
можуть настати у зв'язку з виконанням
(дією) судового рішення.*

Суд касаційної інстанції за заявою учасника справи або за своєю ініціативою може зупинити виконання оскарженого рішення суду або зупинити його дію (якщо рішення не передбачає примусового виконання) до закінчення його перегляду в касаційному порядку

про зупинення виконання або зупинення дії судового рішення постановляється ухвала

6. Поворот виконання судового рішення

Поворот виконання рішення - це цивільна процесуальна гарантія захисту майнових прав особи, яка полягає у поверненні сторін виконавчого провадження в попереднє становище через скасування правової підстави для виконання рішення та повернення стягувачем відповідачу (боржнику) всього одержаного за скасованим (зміненим) рішенням. Інститут повороту виконання рішення спрямований на поновлення прав особи, порушених виконанням скасованого (зміненого) рішення, та є способом захисту цих прав у разі отримання стягувачем за виконанням та у подальшому скасованим (зміненим) судовим рішенням неналежного, безпідставно стягненого майна (або виконаних дій), оскільки правова підстава для набуття майна (виконання дій) відпала.

*Пункт 3.2 Рішення Конституційного Суду України від 02.11.2011
№ 13-рп/2011 у справі № 1-25/2011*

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v013p710-11#Text>

Поворот виконання рішення – це процесуальна форма захисту прав боржника, яка полягає у поверненні стягувачем боржникові всього одержаного ним за скасованою (зміненою) постановою. Поворот виконання спрямований на відновлення прав боржника, порушених виконанням рішення.

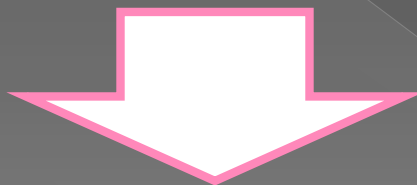
- виникає у зв'язку із скасуванням чи зміною судом вищої інстанції уже виконаних постанов;
- заява про поворот виконання рішення може бути подана протягом 1 року з дня ухвалення відповідного рішення суду апеляційної чи касаційної інстанції або з дня ухвалення рішення при новому розгляді справи;
- заява про поворот виконання розглядається у судовому засіданні з повідомленням стягувача та боржника у 20-денний строк з дня надходження заяви, проте їх неявка не перешкоджає її розгляду

***Особливості повороту виконання
в окремих категоріях справ визначені у
ст. 445 ЦПК України.***

7. Судовий контроль за виконанням судових рішень

Статтею 447 ЦПК України передбачено, що *судовий контроль за виконанням судових рішень у цивільних справах здійснює суд, який розглянув справу як суд першої інстанції.*

Сторони виконавчого провадження мають право звернутися до суду із скаргою, якщо вважають, що рішенням, дією або бездіяльністю державного виконавця чи іншої посадової особи органу державної виконавчої служби або приватного виконавця під час виконання судового рішення, ухваленого відповідно до ЦПК України, порушено їхні права

Скарга подається стороною виконавчого провадження до суду, який розглянув справу як суд першої інстанції. Про прийняття скарги до розгляду суд постановляє ухвалу та повідомляє відповідний орган державної виконавчої служби, приватного виконавця не пізніше наступного робочого дня після її прийняття до розгляду (ч. 6 ст. 448 ЦПК України).

Строки для реалізації права на звернення до суду зі скаргою щодо виконання судового рішення:

- 10-денний строк з дня, коли особа дізналася або повинна була дізнатися про порушення її права або свободи
- 3-денний строк з дня, коли особа дізналася або повинна була дізнатися про порушення її права, у разі оскарження постанови про відкладення провадження виконавчих дій

***Пропущений з поважних причин строк
для подання скарги може бути
поновлено судом – на підставі
клопотання особи, яка подає скаргу, що
має бути заявлено одночасно зі скаргою.***

Скарга на рішення, дії або бездіяльність державного виконавця чи іншої посадової особи органу державної виконавчої служби або приватного виконавця під час виконання судового рішення, ухваленого відповідно до ЦПК України, розглядається у 20-денний строк з дня прийняття її до розгляду у судовому засіданні за участю стягувача, боржника і державного виконавця або іншої посадової особи органу державної виконавчої служби чи приватного виконавця, рішення, дія чи бездіяльність яких оскаржуються.

У виняткових випадках для належної підготовки справи для розгляду цей строк може бути продовжений не більше ніж на 20 днів за вмотивованим клопотанням однієї зі сторін або з ініціативи суду.

За результатами розгляду скарги суд постановляє ухвалу:

- у разі встановлення обґрунтованості скарги суд скасовує оскаржувані рішення та визнає оскаржувані дії чи бездіяльність неправомірними і зобов'язує державного виконавця або іншу посадову особу органу державної виконавчої служби, приватного виконавця усунути порушення (поновити порушене право заявника);
- якщо оскаржувані рішення, дії чи бездіяльність були прийняті або вчинені відповідно до закону, в межах повноважень державного виконавця або іншої посадової особи органу державної виконавчої служби, приватного виконавця і право заявника не було порушено, суд постановляє ухвалу про відмову в задоволенні скарги.

Про виконання такої ухвали відповідний орган державної виконавчої служби, приватний виконавець повідомляють суд і заявника не пізніше, ніж у 10-денний строк з дня її одержання.

Відповідно до ч. 1 ст. 453-1 ЦПК України, *суд, який розглянув справу як суд першої інстанції, за письмовою заявою стягувача може зобов'язати боржника подати у встановлений судом строк звіт про виконання судового рішення в цивільних справах:*

- що виникають із трудових правовідносин;
- що виникають із сімейних правовідносин;
- щодо відшкодування шкоди, заподіяної каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю фізичної особи, чи шкоди, заподіяної внаслідок вчинення кримінального правопорушення;
- щодо відшкодування шкоди, заподіяної особі незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органу, що здійснює оперативно-розшукову діяльність, досудове розслідування, прокуратури або суду;
- щодо відшкодування моральної шкоди;
- щодо захисту прав споживачів;
- щодо захисту честі, гідності та ділової репутації;
- в інших спорах немайнового характеру.

Якщо боржником, який не виконує судове рішення, є орган державної влади, орган місцевого самоврядування, суб'єкт господарювання державного або комунального сектору економіки, суд за письмовою заявою стягувача та за умови відкриття виконавчого провадження зобов'язує такого боржника подати у встановлений судом строк звіт про виконання судового рішення незалежно від характеру спору (ч. 4 ст. 453-1 ЦПК України).

Суд розглядає заяву про зобов'язання боржника подати звіт про виконання судового рішення (крім заяви, передбаченої ч. 5 ст. 453-1 ЦПК України) протягом 10 днів з дня її надходження в порядку письмового провадження, а за ініціативою суду чи клопотанням заявника - у судовому засіданні за правилами ст. 450 ЦПК України.

Суд розглядає звіт про виконання судового рішення протягом 10 днів з дня його надходження в порядку письмового провадження, а за ініціативою суду чи клопотанням сторін - у судовому засіданні за правилами ст. 450 ЦПК України.

У разі неподання звіту у строк, встановлений судом, або у разі подання звіту з порушенням такого строку та за відсутності поважних причин, які унеможливили його вчасне подання, суд встановлює новий строк для подання звіту відповідно до ч. 3 ст. 453-2 ЦПК України, а також застосовує до такого боржника захід процесуального примусу у виді штрафу.